

Sto lat temu powstała uczelnia artystyczna, która dokonała radykalnego przewartościowania spojrzenia na sztukę – Bauhaus. Tradycja tej szkoły, do której nadal chętnie nawiązują zarówno uczelnie artystyczne, jak i przemysł czy sztuki projektowe, silnie wyrasta z konstruktywizmu. Podstawowym elementem tego kierunku było ograniczenie się formalne do prostych elementów geometrycznych: koła, trójkąta, linii prostej. Konstruktywizm poszukiwał nowej ekspresji estetycznej, konstruował rzeczywistość z ograniczonej liczby elementów. Nie był to jednak kierunek czysto estetyczny. Istotne dlań było silne zaangażowanie w świat materialny. Rozwijał się w powiązaniu z grafiką użytkową, nowoczesną typografią, wzornictwem przemysłowym, modą (*prêt-à-porter*), fotografią (pierwsze kolaże i fotomontaże) czy architekturą.

W najnowszym numerze „Powidoków” chcieliśmy przede wszystkim przyjrzeć się współczesnym reinterpretacjom tego kierunku. Re-konstruktywizm silnie rezonuje w sztuce pięknej i projektowej XXI wieku. Zależało nam na zaprezentowaniu różnych aspektów sztuki geometrycznej zarówno w Polsce, jak i za granicą.

Główną postacią niniejszego numeru jest Katarzyna Kobro. Ta pozostająca długo w cieniu Władysława Strzemińskiego artystka awangardowa, która zrewolucjonizowała myślenie o rzeźbie, od kilkunastu lat jest coraz intensywniej badana i odkrywana. W numerze pojawia się również odniesienie do innej, czołowej przedstawicielki abstrakcji geometrycznej XX wieku – szwajcarskiej rzeźbiarki, malarki i tancerki, Sophie Taeuber-Arp, której dorobek został pokazany w tym roku na wystawie w Centrum Kultury Zamek w Poznaniu. W numerze prezentujemy również konstruktywizm organiczny Tadeusza Mysłowskiego, abstrakcje geometryczne Jerzego Grabowskiego, prace Josefa Linschingera i Juliána Gila, fotografię konkretną Gottfrieda Jägera i przegląd meksykańskiej sztuki geometrycznej. Interesuje nas teatr w Bauhausie jako dzieło totalne, modernizm w architekturze, współczesny balet koparyczny czy nawiązania do konstruktywizmu w performerskiej praktyce artystycznej. Pokazujemy migawki z międzynarodowej wystawy kolażu w Galerii Retroawangarda i z rekonstrukcji *Baletu Triadycznego* Oskara Schlemmera. Aspekty edukacyjne przybliżają nam wykładowcy Uniwersytetu Sztuki i Designu im. Moholy-Nagya w Budapeszcie oraz Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi. Ten dwugłos pozwala przyjrzeć się tradycji Bauhausu wykorzystywanej współcześnie na europejskich, artystycznych uczelniach wyższych.

Mam nadzieję, że z przyjemnością zapoznają się Państwo z wyborem naszych tekstów reinterpretujących konstruktywizm.

dr Marta Ostajewska
redaktor naczelna

POWIDOKI – MAGAZYN ARTYSTYCZNO-NAUKOWY
TEMAT NUMERU: RE-KONSTRUKTYWIZM
NR 2 / JESIEŃ 2019

Redakcja magazynu „Powidoki” / Editorial office of “Afterimages”

Redaktor naczelna / Editor-in-Chief
dr Marta Ostajewska

Redaktor merytoryczny / Content editor
prof. dr hab. Grzegorz Sztabiński

Redaktor tematyczna / Theme editor
dr Aleksandra Sumorok

Dyrektor artystyczny / Art director
dr Przemysław Hajek

Korekta / Language editor
Renata Włostowska

Tłumacz / Translator
Elżbieta Rodzeń-Leśnikowska

Rada Naukowa / Board of Scholars

Przewodnicząca / Chairperson
prof. dr hab. Jolanta Rudzka-Habisiak

Członkowie / Members
Leslie Holden, Bożena Gargas, Jarosław Suchan

Kontakt / Contact
powidoki@asp.lodz.pl / www.powidoki.asp.lodz.pl

Wydawca / Publisher
Akademia Sztuk Pięknych
im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi

Adres redakcji / Address
Akademia Sztuk Pięknych
im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi
ul. Wojska Polskiego 121, 91-726 Łódź

Druk / Print
Drukarnia „Oltom”, ul. Wersalska 29, 91-203 Łódź

Papier / Paper
Amber Graphic 120 g/m² (wnętrze)
Color Style smooth CSM* light grey 300 g/m² (okładka)

Nakład / Edition
1000 egz.

ISSN 2657-652X

Akademia Sztuk Pięknych
im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi

Artykuły w piśmie są recenzowane. Lista recenzentów i zasady recenzowania znajdują się na stronie internetowej pisma. Numer 2/2019 recenzowali: prof. dr hab. Lechosław Lameński, polski historyk sztuki, profesor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, gdzie kieruje Katedrą Historii Sztuki Nowoczesnej, oraz prof. dr hab. Michał Ostrowicki, filozof, pracownik Zakładu Estetyki Instytutu Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz współpracownik Akademii Sztuk Pięknych i Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie.

Articles in the periodical have been reviewed. The list of reviewers and the rules of reviewing are available on the periodical's website. The issue 2/2019 has been reviewed by Prof. Lechosław Lameński, Polish art historian, professor at the John Paul II Catholic University of Lublin, where he heads the Department of Modern Art History and Prof. Michał Ostrowicki, philosopher, working at the Department of Aesthetics of the Institute of Philosophy of the Jagiellonian University and collaborating with the Academy of Fine Arts and the AGH University of Science and Technology in Krakow.

MIĘDZY TEORIĄ A PRAKTYKĄ

TXT

- 9 Nieprzemijalny język geometrii / **Bożena Kowalska**
17 Konstruktywizm i re-konstruktywizm w twórczości Katarzyny Kobro / **Grzegorz Sztabiński**
25 Konstruktywizm organiczny Tadeusza Mysłowskiego / **Dorota Folga-Januszewska**
31 Matematyka i kolor – abstrakcje geometryczne Jerzego Grabowskiego / **Anna Kłos**
36 Droga główna i drogi poboczne. Spojrzenie na rozwój prac Josefa Linschingera / **Heidi Bierwisch**
47 Tworzenie modeli nieprzewidywalnych. Wrażliwość i odczuwanie Juliána Gila / **Maria Cuevas Riano**
56 O konstruowaniu konstruktywizmu i sztuki geometrycznej w Meksyku / **Carla Stellwag**
68 Geometria dyskursywna / **Wiesław Łuczaj (vel Mark Starel)**
77 Obraz światła i obraz danych. Śladami fotografii konkretnej / **Gottfried Jäger**
87 Zniwoleni koniecznością / **Jerzy Olek**
95 Konstrukcja / **Artur Tajber**
102 Afektywna mechanika ruchu. Balet koparyczny Izy Szostak / **Katarzyna Słoboda**
106 Sztuka produkcji masowej / **Magdalena Zawadzka**

SZTUKA W ŚWIECIE INSTYTUCJI

ART

- 111 Architektura konstruktywistyczna wobec procesów modernizacyjnych w Związku Radzieckim / **Błażej Ciarkowski**
120 Sztuka i polityka. Tekst Władysława Strzemińskiego „O sztuce rosyjskiej. Notatki” jako gest taktyczny / **Tomasz Załuski**
127 Konstrukcja dzieła totalnego. Rzecz o wnętrzach Dworca Warszawa Śródmieście / **Aleksandra Sumorok**

EDUKACJA A SZTUKA

EDU

- 136 Uwagi o modernizmie, konstruktywizmie i edukacji / **Mariusz Łukawski**
143 Projektowanie na całe życie w epoce niezrównoważonego rozwoju / **Márton Szentpéteri**

HISTORIA

PAST

- 149 Katarzyna Kobro i Władysław Strzemiński: w poszukiwaniu realnej utopii / **Jarosław Suchan & Karolina Ziębińska-Lewandowska**
157 „Jedyny słuszny drogowca: forma” – Władysław Strzemiński, Katarzyna Kobro a De Stijl / **Paulina Kurc-Maj**
166 Konstruktywistyczny teatr w Bauhausie jako dzieło totalne / **Irma Kozina**
170 Pierwsze stulecie modernizmu / **Andrzej Owczarek**

MŁODA ARTYSTKA

YOUNG

- 178 O polskiej typografii awangardowej – rozmowa z Magdaleną Karcz / **Marta Ostajewska**

PREZENTACJE

LOOK

- 185 O przedszkolu Kobro / **Jolanta Rudzka-Habisiak**
188 Stulecie Bauhausu – prezentacje prac z Pracowni Tkaniny Dekoracyjnej w ASP w Łodzi / **Dominika Krogulska-Czekalska**
195 Wkraczając w nowy wymiar. Twórczość Sophie Taeuber-Arp
199 „Balet Triadyczny” – rekonstrukcja (2014-2017)
203 Międzynarodowa Wystawa Kolażu w Polsce, Galeria Retroawangarda, Warszawa / **Anna Kłos**

KARTKA Z KALENDARZA

MEMORY

- 209 Między sztuką a projektowaniem graficznym. Wspomnienie o prof. Bogusławie Balickim / **Mariusz Łukawski**

POGRANICZA

BETWEEN

- 214 Konstrukcja utraty / **Bronka Nowicka**

AUTORZY

BIO

- 216 Biogramy

Tytuł tego numeru „Powidoków” nawiązuje do konferencji przygotowanej przez dr Aleksandrę Sumorok, która odbyła się w łódzkiej ASP w marcu br. pod hasłem: „Konstruktywizm: re-konstrukcje. Wokół konstruktywizmów XX i XXI wieku”. Szczególnie inspirujące było słowo „re-konstrukcja”. Pisane bez myślnika w środku oznacza ono odtwarzanie, odbudowę. Wprowadzenie niewielkiej zmiany w jego pisowni uruchamia bogatszy i nieco inny krąg skojarzeń. Odniosłem go do nazwy „konstruktywizm”. Poprzedzona przedrostkiem „re” zaczyna sugerować nie tyle powtórzenie założeń tego kierunku, a więc cofanie się czy cytowanie, ile stwarza podstawę do poszukiwania na bazie historycznego dorobku czegoś nowego, poszukiwania nie tyle nawiązań i podobieństw, ile różnic.

Uważam, że o tak pojętym re-konstruktywizmie można mówić nie tylko w odniesieniu do twórczości artystycznej, a również koncepcji teoretycznych i krytycznych. Będą one wówczas polegały nie na rekonstruowaniu założeń twórczych przedstawicieli historycznego konstruktywizmu, a poszukiwaniu w nich nowych aspektów i znaczeń, które ujawniają się podczas ich rozważania w kontekście współczesnych koncepcji filozoficznych, społecznych itp. Czy tego rodzaju zabiegi są uprawnione? Uważam, że stosuje się je od czasu koncepcji „dzieła otwartego” Umberta Eco aż po aktualne teorie performatywności.

Na zawartość tego numeru „Powidoków” składają się teksty zgrupowane w najobszerniejszym dziale „Między teorią a praktyką”, gdzie prezentowana jest twórczość artystów dokonujących adaptacji i reinterpretacji założeń konstruktywizmu w różnych dziedzinach sztuk plastycznych. Następny dział, to „Sztuka w świecie instytucji”. Wiele pisze się obecnie o instytucjonalnym uzależnieniu sztuki. Słowo „instytucja” jest przy tym rozumiane albo jako organizacja lub placówka, albo jako zespół zasad funkcjonujących w życiu społecznym. W przypadku konstruktywizmu historycznego dochodziło najczęściej do zderzenia twórczości z instytucjami politycznymi. Dziś wpływ na tendencje konstruktywistyczne starają się wywierać takie instytucje jak galerie, muzea, fundacje.

Dalsze części obecnego numeru są również kontynuacją tematyki wyodrębnionej wcześniej: „Edukacja a sztuka”, „Młody artysta”, „Historia”, „Prezentacje”, „Kartka z kalendarza”, „Pogranicza”. Sądzę, że kontynuacja ta, pomimo zmiany tematyki, jakiej poświęcony jest numer, świadczy o kształtowaniu się tożsamości czasopisma.

prof. dr hab. Grzegorz Sztabiński
redaktor merytoryczny

Już dziś możemy powiedzieć, że decyzja o powołaniu do życia wydawnictwa Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi o znamienym tytule POWIDOKI była jedynie słuszna, wręcz niezbędna.

Tematyka modowa pierwszego numeru, przedstawiona w artykułach krajowych i zagranicznych autorów, spełniła oczekiwania odbiorców. Słowem, zespół redakcyjny stanął na wysokości zadania i za to wszystkim Państwu zaangażowanym w proces wydawniczy serdecznie dziękuję.

Dzięki sprawnej dystrybucji w ręce Czytelników trafiła większość nakładu, a magazyn spotkał się z bardzo dobrym przyjęciem. Wysoko oceniono zawartość merytoryczną numeru, ale i świetną szatę graficzną pisma z przekonującą i zauważalną okładką.

Z tym większą satysfakcją oddajemy w Państwa ręce kolejny numer POWIDOKÓW, pełen doskonałych artykułów dedykowanych konstruktivismowi z punktu widzenia historycznego, jak i działaniom współczesnym, re-konstruktivistycznym w różnych obszarach sztuki i designu.

Tematyka ta jest szczególnie ważna dla naszej uczelni, bowiem poprzez osobę Władysława Strzemińskiego i jego wpływ na dydaktykę uczelni wprost wywodzi się z awangardowych tradycji zaszczerpionych przez pionierów polskiej estetyki konstruktivismu tworzących grupę „Blok”, do której należał nasz patron, ale także Katarzyna Kobro, Henryk Stażewski i inni wybitni przedstawiciele tego kierunku.

W merytoryczny profil tego wydania POWIDOKÓW znakomicie wpisuje się także jubileusz 100-lecia założenia Bauhausu przez Waltera Gropiusa. Do dziś innowacyjne podejście i koncepcje Bauhausu są rozwijane i transponowane do światowej architektury, wzornictwa i sztuki.

Chcę podkreślić, iż pozyskaliśmy do współpracy wybitnych znawców tematu z kraju i z zagranicy, którym jestem ogromnie wdzięczna za przyjęcie zaproszenia i budowanie z nami jedynej w swoim rodzaju rodziny POWIDOKÓW.

Jestem przekonana, że oddając się lekturze POWIDOKÓW nr 2/2019, odnajdziecie Państwo bogaty materiał merytoryczny zawierający wielowątkowe odniesienia do konstruktivismu, szczególnie tego teraźniejszego, reinterpretowanego przez krytyków, projektantów i artystów, i że sprawi on Państwu prawdziwą poznawczą przyjemność.

prof. dr hab. Jolanta Rudzka-Habisiak
rektor Akademii Sztuk Pięknych
im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi

Pierwszy numer POWIDOKÓW poświęcony modzie został pozytywnie przyjęty przez czytelników i dał naszej Redakcji informacje o tym, że jest duża potrzeba rozwoju uczelnianego wydawnictwa.

REDAKCJA

➤ „Powidoki” – magazyn artystyczno-naukowy Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi, wydanie nr 1/2019 poświęcone modzie, zdjęcie: Sebastian Komicz, modelka: Zuzanna Milewska

Praca nad drugim numerem „Powidoków” była niezwykle intensywna oraz inspirująca. Idee konstruktywizmu, jego przemian i współczesnych interpretacji to zagadnienia, które w programie edukacji Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi istnieją od początku jej powstania. Zainteresowanie tą tematyką przerosło nasze oczekiwania, dając świadectwo wagi podejmowanego tematu.

Rok 2019 to czas szczególny. Sto lat wcześniej powstał w Niemczech Bauhaus – szkoła projektowa, która zmieniła sposób myślenia i dała początek nowemu kierunkowi w światowej architekturze i wzornictwie. Metamorfoza wielu poglądów na ówczesną rzeczywistość okazała się ważnym impulsem, który dał artystom i projektantom przestrzeń do tworzenia nowych form, w których funkcja odgrywała kluczową rolę. Odejście od dekoracyjności na rzecz prostych, oszczędnych środków wyrazu, logiczny podział płaszczyzny – to cechy, które po dziś dzień możemy spotkać w działalności wielu artystów i projektantów. Świat od tamtej pory się zmienił. Galopujący kapitalizm czy wszechstronny dostęp do komputera zrewolucjonizowały świat sztuki i designu. Inne otoczenie wymusiło na twórcach zmianę podejścia do wielu zagadnień, ich interpretacji, w tym także sposobu przekazywania informacji wizualnej. Odnoszę wrażenie, że tzw. „estetyka nadmiaru”, która obecnie występuje dookoła nas, m.in. we wzornictwie, projektowaniu graficznym czy architekturze, potrzebuje jeszcze bardziej zrozumiałych dla odbiorcy komunikatów, niż to było w czasach Bauhausu.

Prezentowane w piśmie postawy twórcze, z różnych dziedzin sztuki i projektowania, czerpią z idei konstruktywizmu, nadając jej swój głos. Takim przykładem jest twórczość m.in. Katarzyny Kobro, która otwiera drugi numer „Powidoków”. Jako grafika, projektanta, absolwenta Katedry Projektowania Graficznego Akademii Sztuk Pięknych w Łodzi cieszy mnie fakt, że na łamach niniejszego magazynu znalazła się przestrzeń na prezentację sylwetki prof. Bogusława Balickiego – wieloletniego kierownika Katedry Projektowania Graficznego, współtwórcy łódzkiej szkoły plakatu, w którego pracowni miałem okazję studiować. Ponadto dowiemy się więcej o bardzo ciekawym, nowojorskim projekcie Tadeusza Mysłowskiego, zajrzemy do Pracowni Projektowania Tkaniny Żakardowej w łódzkiej ASP oraz poznamy szczegóły budowy przedszkola wg projektu Katarzyny Kobro. To tylko niewielka część zagadnień, które mamy przyjemność Państwu w tym numerze zaprezentować.

Czego dzisiaj możemy dowiedzieć się jeszcze o konstruktywizmie i jego współczesnych przemianach? Zapraszam serdecznie do lektury.

dr Przemysław Hajek
dyrektor artystyczny